

Tetyana P. VILCHYNSKA,

Doctor of Philology, Professor of the Department of General Linguistics and Slavic Languages, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University; 2 M. Krivonosa str., Ternopil, 46000, Ukraine; tel.: +38 067 8015323; e-mail: tetyana_v@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-4881-6132

Halyna V. BACHYNSKA,

Candidate of Philological Sciences, Head of the Department of General Linguistics and Slavic Languages, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University; 2 M. Krivonosa str., Ternopil, 46000, Ukraine; tel.: +38 067 3528705; e-mail: g.bachynska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-6901-613X

Oksana S. VERBOVETSKA,

Candidate of Philological Sciences, Lecturer of the Department of General Linguistics and Slavic Languages, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University; 2 M. Krivonosa str., Ternopil, 46000, Ukraine; tel.: +38 067 5256904; e-mail: oksana_verbowetska@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-3142-364X

Oleksandr K. VILCHYNSKY,

Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor of the Department of Journalism, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University; 2 M. Krivonosa str., Ternopil, 46000, Ukraine; tel.: +38 067 8799656; ORCID ID: 0000-0001-8369-1692

LINGUOCULTURAL NATURE OF THE CONCEPT OF “WITCH” IN ETHNOGRAPHIC RECORDS OF VOLODYMYR HNATYUK (to the 150th anniversary of his birth)

Summary. The article is devoted to the actual problem of modern linguistics — the analysis of the linguistic and cultural nature of conceptual units in the Ukrainian folk language tradition. The *purpose* of the research is to determine the linguistic and cultural specifics of one of the important representatives of the demonological space, namely the ethnocultural sacral-chthonic concept of “witch”, the *subject* of research — its semantic and axiological features. The work is *based* on ethnographic records of the demonology of V. Hnatyuk. The main conceptual meanings and axiological characteristics of the analyzed concept are revealed. **Conclusions.** It is established that the concept of “witch” in the Ukrainian ethnolinguistic culture is polysemantic, cognitively multifaceted, more negatively marked. We state that the comprehension of such linguistic and mental quantities occupies an important place in modern linguistics, as it actualizes further scientific interests with sacred-chthonic concepts presented in ethnographic sources. We consider the records on V. Hnatyuk’s demonology to be a powerful material in this respect, which still need a thorough analysis. At the same time, the multifaceted description of the Ukrainian demonimicon can also stimulate the study of other ethnocultural concepts in the context of the mentality and spiritual culture of Ukrainians.

Key words: ethnocultural concept, linguocultural nature, ethnographic records of demonology, the concept of “witch”, conceptual meaning, evaluative labeling, folklore, V. Hnatyuk.

Статтю отримано 26.04.2021 р.

DOI: 10.18524/2307-4558.2021.35.237829

УДК 811.162.1'23'42:821.162.1-3

ВОЙЦЕВА Олена Андріївна,

доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри загального та слов’янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; e-mail: movoznavstvo98@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3460-4545

КООРДИНАТИ МОВНОЇ АВТОРСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В РОМАНІ ОЛЬГИ ТОКАРЧУК «BIEGUNI» («БІГУНИ»)

Анотація. Дослідження присвячено вивченню системи координат реальної мовної особистості. *Мета* роботи полягає в аналізі багаторівневої системи координат реальної мовної особистості на матеріалі сучасного художнього дискурсу. *Предмет* нашого дослідження становить дослідження мовного образу польської письменниці Ольги Токарчук, лауреатки Нобелівської премії за 2018 р., *об’єктом* є текст роману «Bieguni» / «Бігуни». Основними *методами* дослідження є контекстуальний і семантичний, а також дефініційний аналіз. *У результаті* проведеної роботи встановлено, що ключова ідея (подорож у вигляді транзитного проїзду з однієї країни в іншу через проміжні території) осмислюється О. Токарчук як психологічний феномен, що змушує людину рухатися, переміщатися. Осілий спосіб життя полегшує

моральному злу нападати на людей, і тому єдиним порятунком у цій ситуації є «життя в дорозі», постійне переміщення з місця на місце. У романі відтворено особливий тип мисленнєвої діяльності та рівня інтелекту, темперамент, характер, ступінь емоційного напруження, чуттєвість, інтуїцію та ерудицію польської письменниці, які вражають глобальною персоніфікацією, перехресними асоціаціями, дивними й парадоксальними метафорами, афоризмами, лексичними та синтаксичними повторами тощо. **Висновки.** Лінгвістичний аналіз системи координат мовної особистості у романі «Бігуни» дав змогу встановити, що Ольга Токарчук належить до лінгвокреативної творчої елітарної особистості, про що свідчать соціальні й індивідуальні параметри на когнітивному, вербально-семантичному, прагматичному, ціннісному, культурологічному й особистісному рівнях. Спостерігаємо концептуальну перевагу непроцесуальних характеристик і вербальне переважання процесуальних відмінностей. Перспективи вбачаємо у подальшій розробці методів вивчення реальної мовної особистості, зафіксованої в художніх текстах, і характеристикі мовних параметрів гендерної ідентичності.

Ключові слова: лінгвоперсонологія, мовна авторська особистість, художній дискурс, мовні засоби.

Постановка проблеми та суміжні дослідження. До сучасних мовознавчих напрямів, що розвиваються в руслі антропоцентричної парадигми, належать дослідження лінгвістичної інтерпретації образу людини, оскільки система мови безпосередньо пов'язана із втіленням особистісних характеристик індивіда. Антропоцентричність картини світу носія мови виражена в його уявленнях про навколишню дійсність. Хоч ця проблема у мовознавстві розглядалась багатьма науковцями (праці В. М. Алпатова, Ю. Д. Апресяна, Г. І. Богіна, С. Я. Єрмоленко, В. І. Карасика, Ю. М. Караулова, Т. А. Космеди, О. С. Кубрякової, В. І. Поставалової, П. О. Селігея, Л. В. Струганець, О. В. Урисон та ін.) [напр.: 1; 5; 6; 7; 13; 15], однак у лінгвоперсонології наявні різні інтерпретації поняття мовної особистості¹. Наприклад, людина як мовець, здатна до мовленнєвої діяльності (Г. І. Богін); людина як особистість, носій мови, який за допомогою тезаурусу створює тексти на підставі індивідуальних знань про світ з метою відбиття навколишньої дійсності (Ю. М. Караулов); людина, що бере участь у комунікативному акті (В. І. Карасик). Науковці створили також типологію мовної особистості та її моделі. Так, Ю. М. Караулов запропонував модель мовної особистості з трьома рівнями дослідження². С. В. Чернова пропонує поєднати в процесі аналізу мовної особистості непроцесуальні характеристики (мовне портретування людини) і процесуальні (експлікація моделі поведінки людини, зумовлена конкретними мотивами, виражена в семантиці предикативної лексики) [7, с. 36–38; 42; 17, с. 9].

Актуальність обраної теми полягає у тому, що вона торкається таких фундаментальних лінгвістичних проблем, як мова — мовлення — мовленнєва діяльність; передбачає звернення до «людського чинника» в мові; пов'язана зі складністю предмету дослідження (оскільки структура мовної особистості є багаторівневою) і з природою кожного індивіда, що є неповторною та вимагає окремої характеристики.

Конкретна мовна особистість письменника / письменниці об'єктивується у просторах художніх творів. Створення художнього тексту завжди детерміновано мовною особистістю, яка може виявляти себе експліцитно, через текст, або імпліцитно, через концептуальну інформацію (асоціативні комплекси). Мовна особистість кожного майстра слова має високий рівень лінгвістичної компетенції, розвинені здібності до літературної творчості та художніх узагальнень, наділена особливим сприйняттям навколишньої дійсності³. Крім того, конкретна мовна особистість автора / авторки художнього твору привертає увагу з точки зору встановлення тісного взаємозв'язку між «мовою та продукуючою її особистістю» (Г. О. Винокур), вона сприяє «розкриттю специфіки ідіолекту, ідіостилеві та психології письменника» [9, с. 110], виявленню мовних засобів конструювання гендерної ідентичності.

Формулювання завдань. Мета роботи полягає в аналізі багаторівневої системи координат реальної мовної особистості на матеріалі сучасного художнього дискурсу. Предмет нашого дослідження становить дослідження мовного образу польської письменниці Ольги Токарчук, лауреатки Нобелівської премії 2018 р.⁴, яку вона отримала за «wyobraźnię narracyjną, która z encyklopedyczną pasją

¹ Мовна особистість — це «людина як носій мови, що може відтворювати й сприймати мовленнєві твори, по суті мовленнєва особистість»; «під мовною особистістю також розуміють сукупність вербальної поведінки людини, що використовує мову як засіб спілкування»; це «закріплений у лексичній системі базовий національно культурний прототип носія певної мови» [4, с. 53]; «Мовна особистість — іманентна ознака особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також в інтерактивній взаємодії дискурсу» [12, с. 370]; «мовна особистість — це складний понятійний конструкт, який у науковій лінгвістичній літературі розглядають як узагальнений багаторівневий образ репрезентанта відповідної ментально-культурно-комунікативної мовної спільноти» [8, с. 109].

² Нульовий або семантичний, системно-структурний; перший лінгвокогнітивний — встановлює ієрархію змістів і цінностей в моделі картини світу особистості; другий прагматичний — характеризує мотиви і мету, поведінку, зумовлює розвиток мовної особистості та естетично-емоційний колорит її дискурсу [7, с. 36–38; 42].

³ В. В. Виноградов наголошував: «...мовна творчість особистості — це результат виходу її з усіх концентричних кіл тих колективних суб'єктів, форми яких вона несе в собі, творчо їх засвоюючи» [3, с. 62]; «Письменник забезпечує читачеві нове пізнання світу, одночасно передає своє відношення до зображуваного, організовує особливим образом текст і відбирає мовні засоби, що матеріалізують роль автора в тексті відповідно до його художнього задуму» [10, с. 138].

⁴ Ольга Токарчук належить до сучасного покоління польських письменників. Вона народилася 29 січня 1962 р. у м. Сулехув у родині вихідців з України. Закінчила факультет психології Варшавського університету. Перші оповідання надрукувала 1979 р. на сторінках журналу «Навпростець» (псевдонім «Наташа Бородіна»). На початку жовтня 2007 р. О. Токарчук надрукувала роман «Bieguni», над яким працювала три роки під час своїх подорожей. 2008 р.

reprezentuje przekraczanie granic jako formę życia» (<https://plejada.pl/newsy/>), **об'єктом** є текст роману «Bieguni» / «Бігуни». До основних **методів** дослідження належать контекстуальний і семантичний, а також дефініційний аналіз.

Назва твору О. Токарчук походить від найменування старообрядницької православної секти XVIII ст. Бігуни вважали, що навколишній світ знаходиться під впливом диявола, і тому єдиним способом уникнути цього впливу є мандрівка: *Zawsze lepsze będzie to, co jest w ruchu* [18, s. 5];... *prawdziwe życie odbywa się w ruchu* [18, s. 62]; *Płynność, mobilność, iluzoryczność — to właśnie znaczy być cywilizowanym* [18, s. 61]. Іменник *bieguni* походить від лексеми *biegun* 'od XV w. goniec, włóczęga, odstępcą', w XVI w. 'zbieg, biegacz' < psł. **běgunъ* 'ten, kto biega, biegnie; to, co biega, poruszające się, obracające się części urządzeń', psł. *běgati, běžati* [19, s. 27–28]).

В романі «Bieguni» подорож у вигляді транзитного проїзду з однієї країни в іншу через проміжні території осмислюється як психологічний феномен, що змушує людину рухатися, переміщатися: *Ale nie jest to książka o podróży. Nie ma w niej opisów zabytków i miejsc. Nie jest to dziennik podróży ani reportaż. Chciałam raczej przyjrzeć się temu, co to znaczy podróżować, poruszać się, przemieszczać. Jaki to ma sens? Co nam to daje? Co to znaczy* [18].

У наш час туризм («подорожі, які здійснюються за певними маршрутами по своїй країні або за кордоном; поєднують відпочинок з пізнавальною метою, у ряді випадків мають елементи спорту» [14, т. 10, с. 326]) та мандрівки («переміщення за допомогою транспорту або пішки, звичайно далеко за межі постійного місцеперебування; подорож» [14, т. 4, с. 618])) стали необхідним елементом активного соціального життя людини (попри карантинні обмеження). В просторі художнього дискурсу роману «Bieguni» авторка та інші бігуни стають символами сучасних мандрівників, які здійснюють подорож із різною метою.

Аналіз координат мовної особистості авторки проводимо на таких рівнях: 1) концептуальному (логіко-семантичному); 2) власне мовному (лексико-граматичні параметри); 3) прагматичному (мотиви і мета); 4) ціннісному; 5) культурологічному; 6) індивідуально-особистісному.

На логіко-семантичному рівні О. Токарчук віддає перевагу непроцесуальним характеристикам. Письменниця коротко зупиняється на біографічних моментах, розповідає про батьків: *Moi rodzice nie byli do końca plemieniem osiadłym. Wiele razy przeprowadzali się z miejsca na miejsce, aż w końcu zatrzymali się na dłużej w prowincjonalnej szkole, daleko od porządnej drogi i kolejowej stacji* [18, s. 8]. Згадується також прадідусь, що був ткачем, і провадив осілий спосіб життя: *... prądziadek był tkaczem, bielił utkane płótno, rozkładając je na stoku, wystawiając na palące promienie słońca. Bardzo by mi odpowiadało przeplatanie osnowy i wątku, nie istnieją jednak przenośne krosna, tkactwo to sztuka ludów osiadłych. W podróży robię na drutach* [18, s. 11–12].

У центрі уваги О. Токарчук — феномен подорожі, яка оцінюється позитивно та позначає такі традиційні символічні смисли, як: подорож — життя людини та пошуки його сенсу; подорож — спасіння душі; подорож з метою отримання освіти; подорож — смерть; подорож — сон. Авторка пропонує також власну індивідуально-авторську інтерпретацію феномену подорожі: подорож для неї — це пізнання інших людей, а також самотність: *Myślę, że takich jak ja jest wielu. Zamkniętych. Nieobecnich* [18, s. 60]; подорож — заглиблення у фізичний і психічний стан людини: *Wydaje się, że jedynym możliwym ruchem jest ruch w głąb* [18, s. 83]; подорож — хвороба: *Historia moich podróży jest tylko historią niedomagania* [18, s. 21]; подорож — шлях до нового, чистого життя, до безсмертя: *... ludziom w podróży wszystko wydaje się nowe i czyste, dziewicze i, w pewnym sensie, nieśmiertelne* [18, s. 346].

Відсутність руху (*bezruch*) — зло, яке викликає у авторки незадоволення, це поняття оцінюється негативно, виступає антагонізмом до «добра»: *Co to za perfidna geometria, która zmienia nas w idiotów — tam i z powrotem, parodia podróży* [18, s. 105]. Осілий спосіб життя полегшує моральному злу нападати на людей, оскільки ті люди, які надовго залишаються в одному місці, прив'язуються до дому (чи предметів) і виявляються слабкими, шукаючи не добра, краси або правдивого щастя, а спокою і схвалення оточуючих: *Kto się zatrzyma — skamienieje, kto przystanie, zostanie przyszpilony* [18, s. 296]. Єдиним порятунком у цій ситуації є «життя в дорозі» [20], постійне переміщення з місця на місце, а також нестандартна поведінка як спроба втекти від повторювального нудного щоденного буття: *Kiedy wyruszam w podróż, znikam z map. Nikt nie wie, gdzie jestem. W punkcie, z którego wyszłam, czy w punkcie, do którego idę?* [18, s. 60].

В уявленні письменниці навколишній світ, який стає дедалі темнішим (*Świat staje się coraz ciemniejszy. ... Co jest przyczyną zaciemnienia? Dokładnie nie wiadomo. Mówi się, że zanieczyszczenie powietrza, sadza i aerozole* [18, s. 137–138]), можна спостерігати тільки у фрагментах: *Widzi się tylko świat we fragmentach, innego nie będzie. Są momenty, okruchy, chwilowe konfiguracje, które raz zaistniawszy, rozpadają się na części. Życie? Niczego takiego nie ma; widzę linie, płaszczyzny i bryły, i ich przemiany w czasie* [18, s. 204]. Існують два способи спостереження навколишнього світу: перспектива жаби та птаха: *Istnieją dwa punkty widzenia świata: perspektywa zaby i widok z lotu ptaka. Każdy punkt pomiędzy przysparza tylko chaosu* [18, s. 201].

письменниця отримала за цей твір літературну премію «Ніке», а в 2018 р. за книгу «Бігуни» — Міжнародну Букерівську премію. Роман перекладено англійською Дженніфер Крофт під назвою «Flights[en]» («Польоти»).

Напрямок руху визначено заздалегідь або невизначено: авторка подорожує в одному напрямку з ким-небудь, попутно, мимохідь, до якогось відомого або наміченого місця, вперед і назад. Спільні часові координати (те, що було, те, що є, те, що має бути) містяться в мозку та співвідносяться з великою множинністю часів тих людей, що подорожують: ... *Czas zaś wydaje się prostym narzędziem do mierzenia drobnych zmian, szkolną liniijką z uproszczoną podziałką — to zaledwie trzy punkty: było, jest i będzie* [18, s. 204]; *Czas wszystkich podróży to wiele czasów w jednym, cała mnogość. Myślę też, że świat mieści się w środku, w bruździe mózgu, w szyszynce, stoi w gardle, ten globus* [18, s. 62].

На лексико-семантичному рівні переважають процесуальні характеристики. Дієслова руху презентують у творі О. Токарчук різноманітні способи переміщення: *iść / chodzić, jechać / jeździć; lecieć / latać, płynąć / pływać, wieść / wozić, podróżować, sunąć, ruszyć / ruszać, ruszyć się / ruszać się, błądzić, ruszyć w drogę, wyruszać (wyprowadzić się) w podróż, wybrać się piechotą* та ін. Назвам своїх частин тіла письменниця надає фізичні характеристики живих істот: ... *stawałam się okiem, które porusza się jak duch w widmowym mieście* [18, s. 111]; *Moje ciało nie miało pojęcia, co znaczą godzinę na zegarku...* [18, s. 257].

Ключове слово для роману — *podróż* ('od XVIII w. przebywanie dłuższej drogi, podróżowanie'; походить від словосполучення з прийменником *po drodze* 'тривале перебування в дорозі' з первинним значенням 'переміщення по дорозі') [19, s. 454]) вживається у тексті понад 50 разів в сполученні з якісними та відносними прикметниками: *daleka podróż, dalsze i bliższe podróży, długa podróż, codzienna podróż jest podróżą wahadłową*. Синонімами до нього виступають іменники: *ruch, droga, wyprawa, rejs, wyjazd, przybycie, pielgrzymka, marszruta, autostop, przystop, ucieczka, lot, trasa, przeprawa, przelot, błądzenie, przyjazd, wycieczka, wyjście* та ін.

Частотною є також лексема *ruch* (з XVII ст. < psł. dial. **ruchъ* [< **rouso-*] 'poruszenie, ruch'; rzeczownik odczasownikowy z psł. **rusti* 'ryć, kopać, kopiąc, przewracać, poruszać' bądź od psł. *rušiti* 'wprawiać w ruch, popychać, poruszać, naruszyć, poruszając, obalać, zwałać' [19, s. 526]), що має 27 слововживань: *Moja energia bierze się z ruchu — z trzęsienia autobusów, z warkotu samolotów, z kołysania promów i pociągów; ... prawdziwe życie odbywa się w ruchu* [18, s. 12]. Антонім *bezruch* позначає «відсутність руху, змін», має негативну конотацію, що фіксують епітети (*gesty, widzialny, zimny*), порівняння з зимовими сутінками і слабким світлом ліхтарів: *Najbardziej dotkliwy jest bezruch: gesty, widzialny — zimny zmierzch i słabe światło sodowych lamp, grzęznące w mroku w odległości zaledwie metra od swego źródła* [18, s. 5].

Прагматичний рівень відтворюється у мотивах і меті діяльності авторки. Мета її подорожей — пізнання інших мандрівників: *Celem mojej pielgrzymki jest zawsze inny pielgrzym* [18, s. 25]), а фактичне втілення задуманого — транзитні подорожі. Авторка являє собою особистість з такими особливостями вдачі, як уважне ставлення до інших людей, емпатія (*Często marzyłam, żeby patrzeć, sama nie będąc widzianą. Podglądać. Być obserwatorem idealnym* [18, s. 202]), індивідуалізм, схильність до творчої праці, почуття власної гідності, скромність в побуті: *Nie umiałam słuchać. Nie przestrzegaliśmy granic, popadałam w przeniesienia. Nie wierzyłam w statystykę i weryfikowanie teorii. Miałam skłonność do zamazywania oczywistości, podawania w wątpliwość niezbitych argumentów* [18, s. 20].

Систему власних матеріальних і духовних цінностей та світогляду письменниця передає за допомогою стилістичних виражальних засобів: епітетів (*Wydaje mi się najuczciwszym projektem poznawczym człowieka — o Wikipedii* [18, s. 83]; ... *pociąga mnie wszystko, co popsute, niedoskonałe, utłonne, pęknięte* [18, s. 18]), метафор і порівнянь (*Mój dom jest moim hotelem* [18, s. 192]), фразеологізмів (... *cała wiedza o świecie pochodzi z jego głowy, jak Atena z boskiej głowy* [18, s. 83]), афоризмів (*Niech czas pilnuje mnie, nie ja jego* [18, s. 74]; *Czas płynie wewnątrz samolotu, ale nie przecieka na zewnątrz* [18, s. 254]; *Psychika to bardzo niepewny obiekt badań* [18, s. 16]), емоційно забарвленої лексики з оцінним компонентом (*nie umiałam, nie przestrzegaliśmy, nie wierzyłam, miałam skłonność*).

Культурологічний рівень мовної авторської особистості аналізованого твору наповнюють онтологічні категорії культури (буття, рух, простір, час), а також прецедентні висловлювання та ситуації, актуалізовані через імена авторів і персонажів тексту, його назва: історія про перевезення серця Фридеріка Шопена до Польщі, розповіді про нідерландського анатома XVII ст. Фридеріка Рюйша і голландського хірурга та анатома Філіпа Вергеєна, згадки про автора путівника Бенедикта Хмелевського, американського письменника Германа Мелвіла, його роман «Мобі Дік» тощо, які вживаються з метою збагатити спілкування між автором і читачем, викликати певне ставлення доповідомлюваного. Фрагменти історії та прецедентні імена створюють ефект міфологічних паралелей, допомагають зрозуміти сучасних *biegaczu* («бігунів»).

Індивідуальний рівень мовної особистості відбиває конкретне світобачення й світосприйняття О. Токарчук. Авторка твору є індивідом з особливим типом мисленнєвої діяльності і високим рівнем інтелекту, індивідуально-своєрідним темпераментом, характером, ступенем емоційного напруження, чуттєвістю та інтуїцією. Письменниця формує особистісний рівень через внутрішнє свідоме ставлення до мови й мовлення, на які вона як прозаїк має певний вплив: *W środku i na zewnątrz, do siebie i do innych, opowiadać każdą sytuację, nazywać każdy stan; szukać słów, przymierzać je, ten bucik, który zmienia cudownie kopcieszka w królownę. Przesuwać słowa jak żetony, którymi obstawia się*

numery w ruletce. *Może tym razem się uda? Może się wygra? Mówić, łapać ludzi za rękaw, kazać im siedać naprzeciwko i słuchać. Potem samemu zamieniać się w słuchacza dla ich «mówić, mówić». Czy nie powiedziano: Mówię, więc jestem? Mówi się, a więc się jest?* [18, s. 200].

Висновки. Лінгвістичний аналіз системи координат мовної особистості у романі «Bieguni» дає змогу стверджувати, що Ольга Токарчук належить до лінгвокреативної творчої елітарної особистості, яка виявляє себе в художньому дискурсі на когнітивному, вербально-семантичному, прагматичному, ціннісному, культурологічному й особистісному рівнях.

Створена у просторі художнього тексту «Bіgunів» концептосфера містить такі фундаментальні базові концепти, як «подорож», «буття», «рух», «час», «життя», «смерть» та ін. Спостерігаємо концептуальну перевагу непроцесуальних характеристик і вербальне переважання процесуальних відмінностей.

Перспективи вбачаємо у подальшій розробці методів вивчення реальної мовної особистості, зафіксованої в художніх текстах, і встановленні мовних параметрів гендерної ідентичності.

Л і т е р а т у р а

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
2. Богин Г. И. Модель языковой личности в её отношении к разновидностям текстов : Автореф. дис. ... докт. филол. наук. Калинин, 1986. 86 с.
3. Виноградов В. В. О художественной прозе. Москва-Ленинград : Гос. изд-во, 1930. 191 с.
4. Воробьёва В. В. Концепции и уровневая модель языковой личности. *Новое слово о науке и практике : гипотезы и апробации результатов исследований*. Новосибирск, 2013. № 6. С. 52–57.
5. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
6. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Изд-во ЛКИ, 2010. 264 с.
7. Караулов Ю. Н. Русская языковая личность и задачи её изучения: вступительная статья. *Язык и личность: сборник*. М.: Наука, 1989. С. 3–8.
8. Космеда Т. А. Міжкультурна комунікація як параметр дослідження мовної особистості. *Українська мова у світі : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції [8–9 листопада 2012 року]*. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. С. 103–110.
9. Кравцова Ю. В. Проблемы и перспективы исследования языковой личности писателя. *Научный часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 2015. № 12. С. 109–116.
10. Малычева Н. В. Персональность как функционально-семантическая категория текста. *Теория поля в современном языкознании*. Уфа, 2000. С. 113–118.
11. Подорож. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. С. 229–230.
12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термін. енцикл. Київ ; Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
13. Струганець Л. Поняття «мовна особистість» в україністиці. *Культура слова*, 2012. Вип. 77. С. 127–133.
14. СУМ — Словник української мови : в 11 т.; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
15. Селігей П. О. Мовна свідомість : структура, типологія, виховання. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2012. 118 с.
16. Цюрупа М. В. Осмислення феномену туризму в європейській історико-філософській традиції. *Філософія туризму*. Київ : Кондор, 2004. С. 22–44.
17. Чернова С. В., Калинина Л. В. Интерпретация образа человека как лингвистическая проблема. *Вестник Вятского государственного гуманитарного университета*. Киров, 2010. № 2 (2). С. 8–14.
18. Tokarczuk O. Bieguni. Kraków : Wyd-wo Literackie, 2007. 451 s.
19. Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków : Wyd-wo Literackie, 2005. 862 s.
20. Krempa S. Recenzja książki Bieguni. URL : <https://www.granice.pl/recenzja/bieguni/1024/>

References

1. Arutyunova, N. D. (1999), *Language and the world of a human* [Yazyk i mir cheloveka], 2nd ed., rev. Languages of Russian culture Publishing house, Moscow, 896 p.
2. Bogin, G. I. (1986), *Model of a linguistic personality in its relation to the varieties of texts* : Author's thesis [Model' yazykovoy lichnosti v yeyo otnoshenii k raznovidnostyam tekstov : Avtoref. dis. ... dokt. filol. nauk], Kalinin, 86 p.
3. Vinogradov, V. V. (1930), *On fictional prose* [O khudozhestvennoy proze], State publishing house, Moscow, 191 p.
4. Vorobyova, V. V. (2013), "Concepts and level model of a linguistic personality", *New word on science and practice : hypotheses and approbation of research results* ["Kontseptsii i urovnevaya model' yazykovoy lichnosti", *Novoye slovo o nauke i praktike : gipotezy i aprobatsii rezul'tatov issledovaniy*], Novosibirsk, issue 6, pp. 52–57.
5. Karasik, V. I. (2002), *Language circle : personality, concepts, discourse* [Yazykovoy krug : lichnost', kontsepty, diskurs], Peremena, Volgograd, 477 p.
6. Karaulov, Yu. N. (2010), *Russian language and language personality* [Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost'], LKI Publishing House, Moscow, 264 p.
7. Karaulov, Yu. N. (1989), "Russian linguistic personality and the tasks of its study : an introductory article", *Language and personality* : collection ["Russkaya yazykovaya lichnost' i zadachi yeyo izucheniya : vstupil'naya stat'ya", *Yazyk i lichnost'*: sbornik], Nauka, Moscow, pp. 3–8.
8. Kosmeda, T. A. (2012), "Intercultural communication as a parameter of language personality research", *Ukrainian language in the world* : collection. materials of the II International scientific-practical conference [November 8–9, 2012] ["Mizhkul'turna komunikatsiya yak parametr doslidzhennya movnoyi osobystosti", *Ukrayin'ska mova u sviiti* : zb. ma-

terialiv II Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [8–9 lystopada 2012 roku], Lviv Polytechnic Publishing House, Lviv, pp. 103–110.

9. Kravtsova, Yu. V. (2015), “Problems and perspectives of the study of the linguistic personality of the writer”, *Scientific journal of National Pedagogical Drahomanov University* [“Problemy i perspektivy issledovaniya yazykovoy lichnosti pisatelya”, *Naukovyy chasopys Natsional’noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*], vol. 12, pp. 109–116.

10. Malychyeva, N. V. (2000), “Personality as a functional-semantic category of text”, *Field theory in modern linguistics* [“Personal’nost’ kak funktsional’no-semanticheskaya kategoriya teksta”, *Teoriya polya v sovremennom yazykoznanii*], Ufa, pp. 113–118.

11. “Journey” (2007), *Literary Encyclopedia*: in 2 volumes [“Podorozh, *Literaturoznavcha entsyklopediya* : u 2 t.] ed. Yu. I. Kovaliv, Academy Publishing Center, Kyiv, vol. 2, pp. 229–230.

12. Selivanova, O. O. (2006), *Modern linguistics : term. encyclopedia* [*Suchasna lnhvistyka : termin. entsyklopediya*], Dovkillya, Kyiv; Poltava, 716 p.

13. Struganets, L. (2012), “The concept of «language personality» in Ukrainian studies”, *Culture of speech* [“Ponyatya «movna osobystytsi» v ukraïnistytsi”, *Kul’tura slova*], Issue 77, pp. 127–133.

14. SUM — *Dictionary of the Ukrainian language (1970–1980)* [*Slovnnyk ukraïnys’koyi movy* : v 11 t.], edited by I. K. Bilodid, Nauk. dumka, Kyiv.

15. Seligey, P. A. (2012), *Linguistic consciousness : structure, typology, education* [*Movna svidomist’ : struktura, typolohiia, vykhovannya*], Kyiv-Mohyla Academy Publishing House, Kyiv, 118 p.

16. Tsyurupa, M. V. (2004), “Understanding the phenomenon of tourism in the European historical and philosophical tradition”, *Philosophy of Tourism* [“Osmyslennya fenomenu turyzmu v yevropeys’kii istoriko-filosofskii tradytsii”, *Filosofiia turyzmu*], Condor Publishing House, Kyiv, pp. 22–44.

17. Chernova, S. V., Kalinina, L. V. (2010), “Interpretation of the human image as a linguistic problem”, *Herald of Vyatka State Humanitarian University* [“Interpretatsiya obraza cheloveka kak lingvisticheskaya problema”, *Vestnik Vyatskogo gosudarstvennogo humanitarnogo universiteta*], No. 2 (2), pp. 8–14.

18. Tokarczuk, O. (2007), *Bieguni*, Wydawnictwo Literackie, Kraków. 451 s.

19. Boryś, W. (2005), *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wyd-wo Literackie, Kraków. 862 s.

20. Krempa, S. *Recenzja książki : Bieguni*. Available at : <https://www.granice.pl/recenzja/bieguni/1024/>

Olena A. VOYTSEVA,

Doctor of Philology, Professor, Chair of General and Slavic Linguistics Department Odessa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Frantsuzky Blvd., Odessa, 65058, Ukraine; e-mail: movoznavstvo98@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–3460–4545

COORDINATES OF THE LANGUAGE AUTHOR’S PERSONALITY IN THE NOVEL BY OLGA TOKARCHUK «BIEGUNI» («RUNNERS»)

Summary. The research is dedicated to the study of the coordinate system of a real language personality. **The purpose** of the work is to analyze the multilevel coordinate system of a real linguistic personality on the material of contemporary artistic discourse. **The subject** of our study is the study of the linguistic image of the Polish writer Olga Tokarchuk, winner of the Nobel Prize 2018, **the object** is the text of the novel «Bieguni» / «Runners». The main research **methods** are contextual and semantic ones, as well as definitional analysis.

It is ascertained that the key idea of travel in the form of transit passage from one country to another through intermediate territories is considered by O. Tokarchuk as a psychological phenomenon that makes a person move, relocate. Sedentary lifestyle makes it easier for moral evil to attack people, and therefore the only salvation in this situation is «life on the trip», constant movement from place to place. The novel reproduces a special type of thinking and the level of intelligence, temperament, character, degree of emotional tension, sensuality, intuition and erudition of the Polish writer, which impress with global personification, cross-associations, strange and paradoxical metaphors, aphorisms, reiterations and syntactic devices, etc. **Conclusions.** Linguistic analysis of the coordinate system of language personality in the novel «Runners» revealed that Olga Tokarchuk belongs to the linguo-creative original elite personality, as evidenced by social and individual parameters at the cognitive, verbal-semantic, pragmatic, valuable, cultural and personal levels. We observe the conceptual predominance of non-procedural characteristics and the verbal predominance of procedural differences. We see prospects in the further development of methods for studying the real linguistic personality recorded in artistic texts, and the characteristics of the linguistic parameters of gender identity.

Key words: linguistic personology, linguistic author’s personality, artistic discourse, linguistic means.

Статтю отримано 28.04.2021 р.